Ca û Cenî

Esra ALTUN

Şehero ke ma tede ciwîyenê, ma tede nişenê ro û wirzenê we, qey bi cenîyan yeno çi mana? Yan zî cenî seba nê şeherî çi îfade kenê? 3

Kenan û Zerde

Mehmed SEYÎTALÎOGLU

Zerde bi Kenanî qan bena. Şona maya xo ra vana. A kî xo xo de vana, madem ke uja honde çî esto, ez şorî Sebre ra vajî. 7

Qîrîye

Bedrîye TOPAÇ

Wextên de qîrîya mi zî estbî. Belkî qet yew çîyê nêbî la awe kerdêne laser, koyî rijnayêne, tiram kerdêne, adirî roj viraştêne. 6

rojnameyo kulturî yo 15 roje

NEWEPEL

01-15 gulane 2011 Hûmare: 4 newepel@hotmail.com Vaya / Fîyat: 1 TL

Edîtorî ra

Roşan LEZGÎN

Merheba wendoxê erjayeyî,

Hûmara çarine ya rojnameyê ma zî vejîya. Ma hêvîdar ê ke înşalah hûmara çewresine, çar seyine û çar hezarine zî vejîyo.

Ma verê cû vato, ma hewna zî vajîn. Vetişê nê rojnameyî de xaye û hedefê ma no yo ke **kirmanckî (zazakî)** rê yew havila ma bibo. Wendiş û nuştişê kirdkî zêde bibo. Nuştox û edîbê ma, hunermendê ma bizêdîyê. 2

Grûba Xebate ya Vateyî Kom Bî

Grûba Xebate ya Vateyî kombîyayîşê xoyê 19. Dîyarbekir de viraşt. Na rey 21 endamê grûbe cayanê cîya-cîyayan yê welatî, Tirkîya û Ewropa ra beşdarê kombîyayîşî bîy.

Grûbe rojanê 21-24.04.2011 de Dîyarbekir de kom bî. Roja verêne çend qaydeyê rastnuştişî amey tesbîtkerdiş. Dima tayê çeku û termê neweyî sey formê standardî qebul bîy. Hîrê rojanê peyênan de zî serser termê îdarî yê beledîye amey viraştiş.

Roja hîrêyine ya kombîyayîşî de grûbe komela Ziwan-Komî û rojnameyê ma Newepel zîyaret kerd. Şan de zî buroyê Weşanxaneyê Vateyî de yew şahîye virazîya. Buro de grûbe ra teber gelek wendoxê kirdkî zî amade bîy. Doxan Taşkin û Tekîn Agacikî stand-apî pêşkêş kerdîy. Malmîsanij û J. Îhsan Esparî şîîrî wendîy. Mehemed Selîm Uzun û Doxan Karasuyî têreyra yew deyîra Rêncber Ezîzî vate. Munzur Çem, Îshaq Tepe û Polat Aydinî zî fiqrayî vatîy.

Kombîyayîşê 19. de qerar gêrîya ke kombîyayîşê 20. zî Mêrdîn de bivirazîyo û bi giranîye termanê hunerî ser o bêro vindertiş. 3

Şaîr-nuştox J. Îhsan Espar: "Ziwan-Kom û Newepel Kirmanckî rê Xizmet Kenê"

Şaîr û nuştoxê ma J. Îhsan Esparî derheqê komela ma Ziwan-Kom û rojnameyê ma Newepelî de va:

"Ez bi xo rast a zî wazena alîkarîya rojnameyî û komela Ziwan-Komî bika. Çunke nê her di dezgeyî zî xurtkerdiş û geşkerdişê lehçeya kirmanckî rê xizmet kenê." 6

Prof. Dr. Qedrî YILDIRIM: "Zazayî Kurd ê Zazakî zî Lehçeya Kurdkî ya"

Hetkarê rektorê Unîversîteya Artuklu ya Mêrdînî **Prof. Dr. Qedrî YILDIRIM**î va: "Zafê wendekarê ma bi lehçeya kurmanckî, çar kesî zî bi zazakî qisey kenê. Ma zazayan zî kurdan ra yew kome û zazakî zî lehçeyanê kurdkî ra yewe qebul kenê. Gama ke ziwanê kurdkî vajîyêno, kurmanckî zî, zazakî zî, gorankî, lurrkî û sorankî zî kewenê mîyan. Nê sedemî ra ma dersan hem bi zazakî hem bi kurmanckî danê. Her di lehçeyî zî benê aşînayê yewbînan. Ma faydeyê naye zî zaf dî."

Dima Prof. Dr. Qedrî YILDIRIMî wina dewam kerd: "Seba ke ma aşma êlule de 30 wendekaran bigêrîn ma muracat kerd. Eke pira bireso ma gênê. Kadroyê mamostayan ke ewnênê enstîtu ra şênê biewnîyê lîsansî ra zî. Senî ke mezunê lîse şênê beşê ziwan û edebîyatê tirkî weçînê, do bişênê beşê ziwan û edebîyatê kurdkî zî weçînê. Badê çar serran eke biwazê şênê nê beşan de sey mamosta wezîfe bigêrê. Û eke biwazê şênê bêrê na enstîtu û master bikerê." 4

EDÎTORÎ RA

Roşan LEZGÎN

Merheba wendoxê erjayeyî,

Hûmara çarine ya rojnameyê ma zî vejîya. Ma hêvîdar ê ke înşalah hûmara çewresine, çar seyine û çar hezarine zî vejîyo.

Ma verê cû vato, ma hewna zî vajîn. Vetişê nê rojnameyî de xaye û hedefê ma no yo ke **kirmanckî** (**kirdkî**; **zazakî**; **dimilkî**) rê yew havila ma bibo. Wendiş û nuştişê kirdkî zêde bibo. Nuştox û edîbê ma, hunermendê ma bizêdîyê.

Helbet ma zanê ke bi yew rojname her çî nêxelisêno. La eke ma bîyarîn vîrê xo, tarîxê ma kirdan de na reya verên a ke yew rojname safî bi kirdkî vejêno, a game rolê rojnameyê ma zaf muhîm o. Coka ma zî bi no şiûr ewnênê nê karî ra.

Zaf kesê zanayeyî ke na xebate teqdîr kenê, piştgirîya ma kenê estê. Ma hemîne rê yew bi yew sipas kenê. Ê ke heqîqeten bi nîyetêko pak rexne û pêşnîyazanê xo pêşkêş kenê zî tay nîyê. Ma înan rê zî yew bi yew sipas kenê. La ê ke çimnebarî, hesudî û bêhurmetîye kenê zî estê. Ma se bikerîn? Hesudî û çimnebarîye zî xasîyetê însanan ê. Ma vajîn, wa Homa înan hîdayet bikero û ma xo rê karê xo dewam bikerîn.

Tayê dostê ma estê, helbet nîyetê înan baş o, la rexneyanê zaf basîtan kenê. Ti ewnênî çîyêko zaf basît kenê behane û bi nameyê rexneyî gala ma kenê. Tabî, nê hawa reaksîyonan ra merdim mutesîr beno la hewna zî ma karê xo ra ewnênê. Ma hêvîdar ê ke rexneyî bi nîyetêkê paî bêrê kerdiş, bimentiq bê.

Ziwan û kultur, meselayêka umûmî û mîlî ya. Eke mesela umûmî û mîlî bo, xas û amî pîya; her kesî eleqedar kena. Yanî ziwan, ganî derdê her ferdêk, her grûbêk û her partîyêk bo. Munaqeşeyanê sîyasî ra cor bo. Beno ke merdim sîyaset de terefdar yan zî mensubê partîya xo bo. Û grûb û partîyanê bînan reyra reqabet bikero. Labelê ziwan milko muşterek yê heme ferdanê miletî yo.

Dînê ma, partîya ma, fikrê ma yê sîyasî cîya bê zî, gerek meselaya ziwanî de ma heme pîya bin. Vanê, nufûsê kirdan (zazayan) çar mîlyonan ra vêşêr o. Eke ma çar mîlyon merdimî hetanî ewro nêbîyê wayîrê rojnameyêk, ez vana qey ma rê eybêko zaf pîl o!

Wendoxê erjayey,

Embazanê ma ra çend kesî estê, heqîqeten zaf ardimê ma kenê. Lazim o ke merdim nameyê înan vajo, qalê keda înan bikero. Mesela, birayê ma **Deniz Dilar Pîrejmanij** destpêk ra hetê ma keno. Hem ma rê nuseno, hem fikrê xo van, hem rojname vila keno. Hetanî ewro ma rê gelek aboneyî peyda kerdê. Hewna, embazê ma **Newzat Anuk** zî hem nuseno hem rojnameyê ma vila keno. Ey zî hetanî ewro ma rê epey aboneyî peyda kerdê. Mamosta **Mistefa Şahîn** zî hem nuseno hem rojnameyê ma vila keno. Hûmara diyine ra nat **Enwer Yilmaz** zî hem nuseno hem vila keno. Senî ke rojname vejêno, yeno da-hîs nusxeyanê rojnameyî pêşîn herîneno û beno derûdorê xo ra, merdimanê xo ra vila kenê.

Cayanê bînan de zî embazê ke hetê ma kenê, roje bi roje vêşî benê. Ma hemîne rê yew bi yew sipas kenê.

Labelê ma wazenê hetkarê ma hîna vêşî bibê. Mesela, esnaf û karsazê ma şênê reklamê xo bidê rojnameyî. Her wendox şêno çend aboneyan peyda bikero. Eke ma bineyna dest bidin yewbînan, beno ke ma hûmara rîpelan 8 ra bikin 12 û beno ke ma hewte ra reyê vejin.

No rojname yê ma hemîne yo. Xizmetê ziwan, huner, edebîyat û kulturê ma de yo. Bêrîn ma heme, her kes qasê qewetê xo ra, rojnameyê xo rê wayîrîye bikerîn ke wa kirdkîya ma şîrine roje bi roje hîna geş bibo, aver şiro.

Hetanî yewna hûmare bimanîn weşîye de.

Ferhengek

binawanîye (m): altyapı
bingehîn, **-e:** temel
ca (n): yer; mekân
çekuye (m): sözcük, kelime
dişmen, **-e:** düşman
erj (n): değer
erjaye/a: değerli
fîdakarî (m): fedakarlık
hûmare (m): sayı
kede (m): emek
kesk (n): yeşil
komare (m): cumhuriyet
kombîyayîş (n): toplantı
lebate (m): uğraş
lebitîyayene (m): uğraşmak
lebitîyayîş (n): uğraşma
malim, **-e:** öğretmen
mana (m): anlam
muhîm, -e: önemli
muhtewa (m): içerik
nakokî (m): çelişki; tenakuz
nêweşxane (n): hastane
nika: şimdi
nîjad (n): ırk
nîjadperest, **-e:** ırkçı
nîjadperestî (n): ırkçılık
perwerde (n): eğitim
pêt, **-e:** sıkı, güçlü
piştgirî (n): yardım; destek
reaksîyon (n): tepki
rexne (n): eleştiri
sedem (n): neden
sipas (n): teşekkür
sond (n): yemin
tepîşîyayîş (n): tutulma; tutuklanma
term (n): kavram
tirawitiş (n): çalmak
umûmî, **-ye:** genel
vile (m): çiçek
vile (n): boyun
vurîyayîş (n): değişim
wasita: araç
welatparêzîye (m): yurtseverlik
wendegeh (n): okul
wendekar, **-e:** öğrenci
weşanayîş (n): yayınlama
weşane (m): yayın
xaye (n): gaye; amaç
xurt, **-e:** güçlü
ziwan (n): dil

Not: Çekuyê makî (bi tirkî: dişil) bi (m), nameyê nêrî (bi tirkî: eril) bi (n) îşaret bîyê.

DERSA ZIWANÎ - 4 (Edatî)

Amadekar: Roşan Lezgîn

Wendoxê erjayeyî,

Na derse de ma do bala xo bidîn **edat**an ser. Çekuyê ke bi tena sereyê xo yew manaya xo çin a, la gama ke mîyanê cumle de çekuyan reyde yenê têhet, yew wezîfe gênê û mîyanê terman de mana virazenê ra **edat** yeno vatiş.

Kirmanckî (Zazakî) de edatî hîrê çeşîd ê:

1) Veredat (bi tirkî: Önedat)
2) Peyedat (bi tirkî: Artedat)
3) Veredat û Peyedat Pîya (bi tirkî: Önedat ve Artedat Birlikte)

Veredatî nê yê: a) **bi**; **ver bi** b) **bê**, c) **pê**, ç) **ro**

Ma nê edatan bi dore her yewî mîyanê yew cumle de bişuxulnîn:

"Ey **bi** peranê xo rojname erîna. / Ez **ver bi** Dêrsim şina."

"Merdim **bê** wendiş û nuştiş kirdkî hol nêmuseno."

"Cinîke **pê** zanayîşê xo resaya o meqam."

"Ez **ro** to gêrena."

Nê veredatan ra "**bi**" ca ra ca sey "**be**", "**ve**", "**ebi**", "**ebe**" û "**eve**" zî vajîyeno. La Grûba Xebate ya Vateyî formê "**bi**" sey formo standard qebul kerdo. Û veredatê "**ro**" ke teqabulê edatê "li" yê kirdaskî keno, tayê mintiqayan de sey "**era**" zî yeno vatiş.

Peyedatî nê yê: a) **de**, b) **rê**, c) **ra**, ç) **ro**; **o**, d) **wa**; **ya**; **a**

Ma nê edatan bi dore her yewî mîyanê yew cumle de bişuxulnîn:

"Ez Dîyarbekir **de** manena."

"Ez to **rê** yew kitab erînena."

"To mi **ra** va, mi to **ra** girewt."

"Ez nêrdewane **ro** ameya. / Ma komele ser **o** qisey kerd."

"Embazî bi qelem û defterê xo **wa/ya** ameyê."

Nê peyedatan ra "**rê**" ca ra ca sey "**rî**", "**ri**" "**re**" û "**r**" zî vajîyeno. La Grûba Xebate ya Vateyî formê "**rê**" sey formo standard qebul kerdo.

Veredat û Peyedatî Pîya zî nê yê: a) **di ... de**; **ede ... de**, b) **bi ... ra**, c) **bi ... wa/ya/a**

Ma nê edatan zî bi dore her yewî mîyanê yew cumle de bişuxulnîn:

"Ma **di** mekteb **de** bîy. / **Ede** rayîrê Çewlîgî **de** bî vîndî."

"Qeleme **bi** defterî **ra** bîya."

"Embaz **bi** cinîya xo **wa/ya** ameyo."

Ma caran xo vîr ra nêkîn, **edatî** tim çekuyanê bînan ra cîya nusîyenê.

Seba ke "**bi**", "**bê**" û "**pê**" eynî wext de preverbê zî, coka ge-ge benê têmîyan ra. Seba ke hol fehm bibo, ma **edat** û **preverbî** pîya bişuxulnîn:

"Zelale **bi** aqilê xo têwgêrêna, zaf **bi**aqil a."

"**Bê** çare nêbeno, ma zî **bê**çare nîyê."

"Ti **pê** qayîl bibî-nêbî, **pê**werdê ma no yo."

Ma xo vîr ra nêkîn, kirdkî de wezîfeyê "**bi**" zaf ê. Mesela hem sey preverb hem sey postverb karan virazeno. Nimûne:

"Dadîya mi va nan **bi**were la mi werd**bi**."

Yew wezîfeyî "**bi**"yî zî no yo ke karê nêmcetî (kopula) yê nêrkî virazeno. Nimûne:

"O kam **bi** ame? Embazê mi **bi**."

Çekuyê sey "**gore**", "**goreyê**", "**heta**", "**hetanî**", "**seba**", "**semed**", "**semedê**", "**se**", "**sey**", "**seke**" zî grûba edatan ra yê.

(Mi Rastnuştişê kirdkî ra îstîfade kerd.)

ABONEYÎ (ABONELİK):

Zereyê Tirkîya (Türkiye içi):
(6 aşmî/mengî) 18 TL
Teberê Tirkîya (Türkiye dışı):
(6 aşmî/mengî) 12 Euro

Seba şawitişê peran: T.C. Ziraat Bankası Diyarbakır Şubesi / AHMET KASIMOĞLU
TR 26 0001 0000 91-31436994-5003 (TL)
TR 26 0001 0000 91-31436994-5004 (EURO)

Têkilî (İletişim):
newepel@hotmail.com

Grûba Xebate ya Vateyî Kom Bî

Grûba Xebate ya Vateyî kombîyayîşê xoyê 19. Dîyarbekir de viraşt. 21 endamê grûbe cayanê cîya-cîyayan yê welatî, Tirkîya û Ewropa ra beşdarê kombîyayîşî bîy.

Grûbe rojanê 21-24.04.2011 de Dîyarbekir de kom bî. Roja verêne çend qaydeyê rastnuştişî amey tesbîtkerdiş. Dima tayê çeku û termê neweyî sey formê standardî qebul bîy. Hîrê rojanê peyênan de zî seranser termê îdarî yê beledîye amey viraştiş. Termanê beledîye ra di numûneyî:

basın yayın bürosu: buroyê çapemenîye û weşanî

büyükşehir belediye meclisi: meclîsê beledîyaya şaristanê girdî

Roja hîrêyine ya kombîyayîşî de grûbe komela Ziwan-Komî û rojnameyê ma Newepel zîyaret kerd. Eynî roje şan de zî buroyê Weşanxaneyê Vateyî de yew şahîye virazîya. Buro de grûbe ra teber gelek wendoxê kirdkî zî amade bîy. Doxan Taşkin û Tekîn Agacikî stand-apî pêşkêş kerdîy. Malmîsanij û J. Îhsan Esparî şîîrî wendîy. Mehemed Selîm Uzun û Doxan Karasuyî têreyra yew deyîra Rencber Ezîzî vate. Munzur Çem, Îshaq Tepe û Polat Aydinî zî fiqrayî vatîy. Heme kesê ke beşdarê şahîyen ra zaf keyf girewt û şa bîy.

Endamanê Grûba Xebate ya Vateyî ra Cemal Pîranij, Deniz Gunduz, Doxan Karasu, Ehmedê Dirihî, Huseyîn Kulu, Îshaq Tepe, J. Îhsan Espar, M. Malmîsanij, Mehemed Selîm Uzun, Mehmud Nêşite, Munzur Çem, Muzafer Xeylanij, Netîce Altun, Polat Aydin, Roşan Lezgîn, Serdar Bedirxan, Seyîdxan Kurij, Silêman Yilmaz, Şukrî Urgun, Tekîn Agacik û Zulkîf Demirtaş beşdarê kombîyayîşê 19. bîy.

Grûba Xebate ya Vateyî qerar girewt ke kombîyayîşê 20. emser payîzî Mêrdîn de bivirazo û bi giranîye termanê hunerî yê sey sînema, tîyatro, muzîk û konsertuwarî ser o bêro vindertiş.

Ca û Cenî

Esra ALTUN

Nê serranê peyînan de cîhan de xebatê ca (mekan), erd (yer) û wextî ser o zêdeyêr benê. Ca, erdo ke rih dîyayo ey o. No rih bi rayê merdiman dîyeno ey. No yeno na mana ke vindertişê "ca"yî bêfikir nîyo û manaya xo esto. Seyîn merdim mana dano "ca"yî, "ca" zî mana dano merdiman û karakterê înan awan keno. Nasnameyê ma o "ca" yo ke ma tede ameyê dinya de xo eşkera keno.

Ena game tayê persî şênê bêrê pers kerdene. Şehero ke ma tede ciwîyenê, ma tede nişenê ro û wirzenê we, qey bi cenîyan yeno çi mana? Yan zî cenî seba nê şeherî çi îfade kenê? Şeher, cenîyan ra çi fam keno? O cayo ke rih dîyayo seyîn rih dano cenîyan? Seba cewabê nê persan merdim şêno biewnîyo dorûverê xo ra. Kuçeyê ke ma ci ra şinê û yenê, qewexaneyê ke mêrdeyî tede nişenê ro, uca ra vîyarenê şinê camîyan, parkan, cayanê resmîyan ûsn. Nê pêro seba mêrdan ameyê awankerdiş. Cenî tena şênê bi rayê mêrdan nê cayan de estbê. Seba ke cenî keye ra vecîyo teber, gerek semedêkê aye estbo. Yan şiro bazar yan şiro tutanê xo rê cilan biherîno. Yan şiro keyeyê merdimanê xo yan şiro nêweşxane seba nêweşîya xo ûsn. Bi vatişêko bîn, teber seba mêrdan, zereyê keyeyî seba cenîyan ameyo awan kerdene. No awankerdiş zereyê xo de kodanê tehekumî nimneno û her game xo newe ra awan keno.

Şeherê modernî goreyê yew standardîzasyonî ameyê viraştene. No standardîzasyon zî estbîyayîşê xo "seypêbîyayîşî" ser o awan keno. Cenî, tutî, hemcinsî û "ê bînî" nêkewenê zereyê na kome. Eno zî yeno manaya çinbîyayîşê înan. Goreyê raporanê YN serra 2030 de 5 mîlyarî merdimî go şeheran de biciwîyê. Dinya de xebatê "şeherê seba cenîyan" yenê kerdene. Gerek Kurdistan zî na mesela de xo raver bero.

Şeş Elementê Bingehînî yê Xebere Çi yê?

Şeş elementê bingehînî yê xeberêk estê. Gama ke yew xebere amade bena, ganî cewabê şeş persan tede bêro dayene.

Wendoxî zî gama ke xeberêk wanenê gerek cewabê şeş persanê bingehînan tede bivînê. Ma vajîn ke: **Çi** yan zî **se** bîyo? **Çira** bîyo? **Çi hawa** yan zî **senî** bîyo? **Kamî** kerdo? Bîyene **kamca** (kotî, kura, ça) qewimîyaya/virazîyaya? Û **key**?

Bi tirkî nê elementanê xebere ra vanê "**5N 1K**". Yanî, "ne, nerde, ne zaman, neden, nasıl ve kim?"

Xebera ke tede cewabê nê şeş persan çin bo, a xebere kêmî ya, temam nîya.

Gelo kirdkî de ma şênê nê persan, yanî "**5N 1K**"yê tirkî senî formule bikîn?

Pêşnîyazê mi wina yo: **Çi**, **çira**, **çi hawa**, **kam**, **kamca** û **key**? Yanî, "**3Ç 3K**" (Hîrê **Ç**eyî, Hîrê **K**eyî).

Prof. Dr. Qedrî YILDIRIM:
'Zazayî Kurd ê, Zazakî zî Lehçeya Kurdkî ya'

Roportaj:
Emetî SARUHAN

Emeti Saruhanî hetkarê rektorê Unîversîteya Artuklu ya Mêrdînî Prof. Dr. Qedrî YILDIRIMî reyde yew roportaj kerdo û rojnameyê Yeni Şafakî de weşanayo. Seba ke muhîm bi, ma qismêkê nê roportajî seba wendoxanê xo tercume kerd.

Roşan LEZGÎN

* * *

Edetanê kurdan de perwerdeyê medrese zaf muhîm o. Ti zî medrese ra yî?

Prof. Dr. Qedrî Yildirim: Belê. Badê ke mi wendegeho verên qedêna, kalikê mi ke eynî wext de alimê dewe bi, ez şawita medresanê cîya-cîyayan. Mi panc-şeş medresan de wend. Dima mi wendegeho mîyanên û lîseya îmam-xetîbî teber ra wendî. Dima zî mi fakulteya perwerdeyî qedêna û hîrês serrî cayanê muxtelîfan de malimîye kerde. Badê înan zî mi Fakulteya Îlahîyatî ya Unîversîteya Herranî de lîsanso berz û doktora kerde. Serra 2010î de zî ez bîya profesor. Eynî serre de teklîfî ser o ez ameya Unîversîteya Artuklu ya Mêrdînî. Ez bîya hetkarê rektorî û mudîrê Enstîtuya Ziwananê ke Tirkîya de Ciwîyênê ke reya verêne Tirkîya de awan bîye.

Ti kulturê kurdan hol şinasnenî û tehlîl kenî...

Ez medrese ra ameya, bîy des serrî ke bi lebata xo ya şexsî ziwan û edebîyatê kurdkî reyde eleqedar bena. Qaso ke ez bişênî şîrove bikî, ez wayîrê zanayîşî ya. Xora se ra newayê edebîyatê kilasîk yê kurdkî û eserê ziwanî yê klasîkî hetê alimanê medreseyan ra ameyê nuştiş û bi sayeyê înan hetanî ewro ameyê.

Ronayîşê Enstîtuya Ziwanê ke Ciwîyênê senî ameye rojeve?

Badê komare tedayê zaf giranî ziwanê kurdkî ser o tetbîq bîy. Demêk vatêne ziwanêko winasî çin o, eke bibo zî edebîyatê ey çin o. Demêk zî asîmîlekerdişî reyra çinkerdiş tercîh bi. Bi nê şeklê muameleyî ke rewşêka zaf xirabe xo reyra arde ma hetanî çar-panc serranê peyênan amey. Vera nê muameleyê çinkerdişî de tayê kurdan şerê çekdarîye kerd. Tayêne zî bêçeke mucadele kerd. La her şeklî de neweşîyêka zaf girde ameye meydan. Badê ke ewnîyay wina

"Zafê wendekarê ma bi lehçeya kurmanckî, çar kesî zî bi zazakî qisey kenê. Ma zazayan zî kurdan ra yew kome û zazakî zî lehçeyanê kurdkî ra yewe qebul kenê. Gama ke ziwanê kurdkî vajîyêno, kurmanckî zî, zazakî zî, gorankî, lurrkî û sorankî zî kewenê mîyan. Nê sedemî ra ma dersan hem bi zazakî hem bi kurmanckî danê. Her di lehçeyî zî benê aşînayê yewbînan. Ma faydeyê naye zî zaf dî."

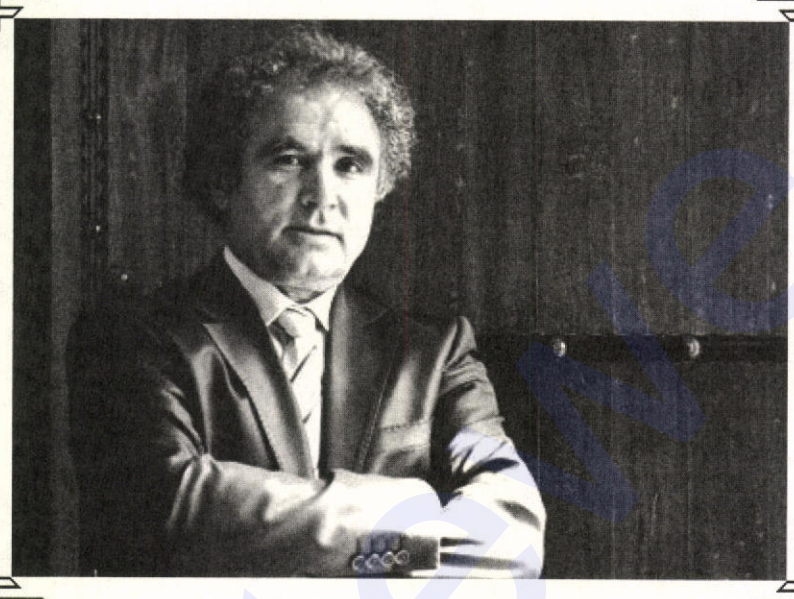

nêbeno, çareyan ser o fikirîyay. Mi gore bi nameyê vernîakerdişê demokratîkî gamanê tewr muhîman ra yewe sazbîyayîşê Enstîtuya Ziwanê ke Ciwîyênê ya.

La tena seba kurdkî enstîtu ronênîyaya.

Goreyê qenaetê mi ra, semedê nameyê enstîtu de çinbîyayîşê çekuya "kurd" ke sere de telebê ma Enstîtuya Kurdan û Enstîtuya Kurdolojî bî, seba ke rayaumûmî ra tersay coka Enstîtuya Ziwanê ke Ciwîyênê tercîh bî. Bunyeya na enstîtu de hîrê şaxê zanistî ca girewt; Ziwan û Kulturê Kurdan, Ziwan û Kulturê Ereban û Ziwan û Kulturê Suryanîyan.

Vera enstîtu de çi reaksîyonî virazîyay?

Merdim şêno qalê di reaksîyonanê ke hîna zî dewam kenê bikero. Tayê grûbê kurdan estê ke naye zaf kêmî, zaf zeîf û zaf sembolîk, heta ke seba xapênayîşî vînenê. Rexneyî benê ke no name nameyêko wina nîyo ke qabul bibo û vanê nîyetê înan zî hol nîyo. Ma bi nê wezîfeyî xo dayo binê barê nê rexneyan zî. Heto bîn ra, tayê zî estê, verêk ra kenê pîl û vanê, do welat cêbikero, parçe bikero û felaket bîyaro. Bi no qayde ma her di hetan ver kewenê tengane. Labelê ma wina bawer kenê, badê ke ma sey akademîsyenan wezîfeyê xo bîyarîn ca û ma bi çimêko objektîf biewnîn mesela ra. Ne mantalîteya ke fikrê 'dewlete' bingeh gêna û ne zî fikrê kesê ke korkorane vera naye de vejênê bigêrîn merkez. Ma fikrê akademîkî bigêrîn merkez, do her di hetî zî fikrê xo bibedilnê û ma teqdîr bikerê. Amacê ma tena no yo ke ma nê ziwanî û edebîyatê ey rê xizmet bikerîn.

Çira Mêrdîn?

Bi seseran tewr tay çar ziwan û qewmî têreyra mêrdîn de ciwîyayê; erebî, farsî, kurdî û tirkî. Zaf biîsabet bîyo. Eke na enstîtu Dîyarbekir de awan bibîyêne belkî hîna yew manaya aye ya sembolîke bîyêne. La karbidestanê Unîversîteya Dîcle awankerdişê enstîtuyêka winasî rê cesaret nêkerd. Coka rektorê ma destê xo kerd binê kera. Kîşta destê ey de ma zî destê xo kerd bin. Ma pîya lebitênê ke nê karî dewam bikin.

Şima mamostayê ke sewîyeya akademîke de derse bidî senî dîy?

Ma hîrê dersdarî fiilen wezîfe kenê. Ma her hîrê zî Fakulta Îlahîyatê Dîcle ra amey. Bi serran ma uca tarîxê ziwan û kulturê kurdan ser o xebate kerde. Teklîfî ser o ma amey Mêrdîn û sey kadroyê amadeyî ma dest bi kar kerd. Badê ke ma dest pêkerd, sey gama tewr pîle ma programê masterî teleb kerd û YÖKî zî destur da. Ma mîyanê 235 kesanê ke muracatê programê masterî kerdbi ra bi mulaqat 20 kesî weçînay. Ma des wendekarî zî statuyê taybetî de girewtîy.

Şima dersan bi kamcîn lehçe danê?

Zafê wendekarê ma bi lehçeya kurmanckî, çar kesî zî bi zazakî qisey kenê. Ma zazayan zî kurdan ra yew kome û zazakî zî lehçeyanê kurdkî ra yewe qebul kenê. Gama ke ziwanê kurdkî vajîyêno, kurmanckî zî, zazakî zî, gorankî, lurrkî û sorankî zî kewenê mîyan. Nê sedemî ra ma dersan hem bi zazakî hem bi kurmanckî danê. Her di lehçeyî zî benê aşînayê yewbînan. Ma faydeyê naye zî zaf dî.

Ez pêhesîyaya ke Beşê Lîsansî yê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî abeno.

Sey gamêka zaf muhîme YÖKî desturê Beşê Lîsansî yê Ziwan û Edebîyatê Kurdkî sey lîsansî da. Seba ke ma aşma êlule de 30 wendekaran bigêrîn ma muracat kerd. Eke pirabireso ma gênê. Kadroyê mamostayan ke ewnênê enstîtu ra şênê biewnîyê lîsansî ra zî. Senî ke mezunê lîse şênê beşê ziwan û edebîyatê tirkî weçînê, do bişênê beşê ziwan û edebîyatê kurdkî zî weçînê. Badê çar serran eke biwazê şênê nê beşan de sey mamosta wezîfe bigêrê. Û eke biwazê şênê bêrê na enstîtu û master bikerê.

Sewbîna şênê se bikerê?

Nika Mûş, Dêrsim, rojawan de û yew-di unîversîteyan de ziwanê kurdkî se dersa weçînite yena wendiş. Ê ke programê ma yê master û lîsansî ra mezun bibê, şênê nê cayê ke mi hûmaritî de û unîversîteyanê bînan de sey mamosta dest bi kar bikerê. Ma zî planê xo goreyê vurîyayîşê qanûnê bingehînî kerd. ez bawer kena ke perwerdeyê kurdkî wina biqedeme do wendegehanê mîyanên û destpêkan de zî bêro dayene. Eke qanûnê bingehînî de vurnayîşî bêrê kerdiş do ê cayan de zî wezîfe bigêrê. Ma binawanîye goreyê vurnayîşanê ke do aver de qanûnê bingehînî de bibo virazenê.

Ehmedê Xasî û Behcet Keyayê Erdalû

Xurşîd MÎRZENGÎ

Di destpêkê nuştişê enê ziwanî de, yanî eno wexto ku ma tede yê, Ehmedê Xasî zêdezêde girîng o. Lewra nuştişê ena lehçeya ma bi ey dest pêkeno. Loma zî lazim o ma şexsîyetê enê alimê xwi baş nas biker. Karakter bî, la karakterêko seyîn? Çikêrîn? Di mîyanê civatê merdiman de, marqaya ey çikêrîne bî? Bi qeybê ku merdim însanan nas bikero, reyrey, yew vatiş eşkeno merdimî rê bibo kilît. Bi ê kilîtî merdim beyrayê şexsîyetê ê merdimî keno a û kuno zere. Eger merdim famkor nêbo, merdim vîneno o karakter bi çi rengan xemelnaye yo, merdim bi çimanê xwi vîneno... A tew ra, ez o enê nuşteyî de, di derheqê seydayê xîyalanê xwi de yew kilît bidî şima.

Lacê Mela Teharî, verê coyî min piçêke behs kerdbî, Dedo Elî Çawîşî, (Homa rehmey xwi ro ci kero) zehf rey Seydayî rê çay girênabî, di verê keyê xwi de, ey û babê xwi rê xizmet kerdbî û goştarî yînan kerdbî. Loma vatişê Dedo Elî Çawîş, min hete qasê mircanan, sedefan vay ê, fîyetê cîne giran o.

Dedê min Çawîşî, min ra ana va.

Va, Seydayê Xasî rey-rey ma rê serbutê xwi vatêne. Tedir zî nermik-nermik beşerîyayne. Vechêkew weşik tedir virazîyayne. Baş yeno vîrê min, yew reyan zî qalê xwi û Becet Keyayê Erdalû kerd û va, ez şîya deştey Dîyarbekrî dewey Erdalû. Min wirdî herê xwi teslîmê xulaman kerdî û ez vecîyawa dîyar, eywane. Min silam da. Behcet Keyay fekê eywana ravistî, serê sekûye de pal dabî. Nazbalîfê rengînî serê başnan de naybî ro, palê xwi dabî û çende merdimê bînî zî di eywane de, bin û binê dêsan, serê kulaban de paştey xwi dabî başnan û goştarî Keyayî kerdêne. Bê Becet Keyayî, yê rûniştey heme min ver a wiştî we. Nasê min di eywane de çinê bî. Nizdê sekûye de cayke nîşanê min da û ez rûnişta. Hemine merheba da min, ma ro halê yewbînî persa. Becet Keya bi fekê axan û bi kurmancî min ra persa va:

- Eyb nêbo, ti ça ra yî, Mela?

Vatê min va:

- Ez Hezan ra wa.

Va:

- Rewşa Seydayê Xasî senîn a?

Vatê min va:

- Hema ferz bike ke Seydayê Xasî ez a...

Becet Keya wirişt we hame ku bêro destê min. Min nêverda. Ez berda sere sekûye, cayê xwi de dawa rûniştiş. Ew zî kalekey min de nişt ro. Min ra va:

- Min efû bike Seyda. Eger bêedebî min ra virazîya, bivêre ra.

Gelêke keyfê xwi ard û va:

- Reyka bîne ti serey min û çimanê min ser a hamey, Seyda... Min to rê di kêlî genim dabî kişte. Bi qey destûrê to, min va ez o xulamî bişirawî, eger ti qebûl bikerê, ez o to rê bişirawî.

Vatê, min te ra va:

- Becet Keya, di kêlî genim min rê lazim nîyo. Dostanê zey to, qûtê min şirawito. La qûtê serre rê çar welçekî kemî yê. Di herê min estê, yew ez o espar bî, yo bîn şima go bar kerê.

Vatê, Becet Keyay va:

- Reyke Dîyarbekir de, eywaney Otley Nûrî (Nûri Onur) de, Zîya Begî (Zîya Gokalp) behsê hîkayey herê to û hakimê Licey kerdê, la baş nêzanayne. Homa to ra razî bo, hela ma rê qalê a hîkaye bike.

Vatê, va, wexto ku min miftîtîy Licey ra fek verada, ez şîya dew. Qey Hecî Evdilkerîmê Girê Feynterî pê hesêno ke ez hamîya dew. Seba ku bîyo bi min bişêwirîyo, min rê dehşkêkey herî şirawit. Min namey yê Kemal na pa. Ti xwi mevace ku keyayê dewa ma Arif tersayo, vato nameyê reysê dewleta tirkan newo herê xwi ro... Dewlete pêbihesîyo!... Arif Keya şino Licey hakimî hete û min gerre keno. Te ra vano, Xasî nameyê herê xwi Kemal nawo ro. Siba dawa ro min mekerê, mevacê keyayî nîyame, ma ra nêva. Hakimî şirawit dimay min, ez bîya aspar şîya Licey. Min Kemal bi darey verê mehkema de girêda, tewreyê yê da sere û ez şîya dîyar, verê hakimî.

Ez û hakim ma yewbînî şinasnenê. Min ra va:

- Seyda, ti zanê nameyê reysê dewleta ma Kemal o. Ti seyîn bi herê xwi wa nanê ro?

Vat, ez hewawa. Min te ra va:

- Hakim beg, wexto ku Hecî mi rê şirawit, dehşik bî. Wexto ku resa kemaley xwi, Kirîvê Husnî (armenî bî) kurtan ci rê viraşt, min namey yê na ro Kemal. Bi qeybî ke resa kemale, min nameyê ci na ro Kemal, nêke nameyê reysê şima...

Vatê, Behect Keya bi yînanê eywane, heme heway û Becetî reyna pers kerd va:

- Hakimî se kerd?

Vatê, mi va:

- Delîl di destê ci de çinê bî, xwi rê hewa...

Şan de ma şamikêka zeredekerdî bi awdonkey aye fekê eywaney Becet Keyayî de werde. Şan de eywane bî pirî... Dewicî heme hamey... Limacê îşay min vernî yîne de kerd.

Serê sibay, pey taştî herê Mehemedî Qeyt bar kerd, ez zî bîya esparê Kemalî û hamey kîye.

Dedo Elî Çawîşî va:

- Homa ma, şima, yê hedreyan û başan ra razî bo, Seydayê Xasî xeynê îhtîyacîyê xwi yê yew serre çîke destê yewî ra nêgurotê.

Mewlidê Kirdî - III (Ehmedê Xasî)

Nef'ê mewlûdî şima persê, bizan
qet ebed nînê hisabê defteran.

Belkî yew-yew lazim ê, vacin şima,
pê bizanê pîlîyey ay şahê ma.

Yew tera wendiş bîyo ger çî ser o,
kamo boro go hezar 'illet bero.

Hem bedel de rehmete w' keyf û surûr,
nazilê qelbî bibo hem feyz û nûr.

Meclisa mewlûd bîyo wendiş tede,
go bibo 'xerq ay di nûrê Ehmed de.

Hasilî kamo kû goşdarî biko,
yan biwano, yan sebeb bo, bêşik o.

Cennetê firdewsî ê rê hem verî
boro yo tasêke awey kewserî.

Hem cuwabê qebre zî ê rê sehal
go bibo, tavil bido 'emma yusal.

Hezretî Siddîqî vato yew kelam,
baş bizanê, pê bigîrê xas û 'am,

"Xerc kero yew dirheme kamo temam,
yo hevalê min di cennet de mudam."

Hezretî Farûqî zî t'ezîmê yê
vato ma ra, pê bizanin qedrê yê,

"Qedrê yê kamo bigîro bê rîya,
zey Muhemmed Ehmedî bîyaro dunya."

Hezretî 'Usmanîy û Kerrarê Sef,
her dinan vato 'eceb çîkew şeref,

"Yew bido yew dirheme bi qelbo şedîd
zey di Bedr û hem Huneyn de bo şehîd.

Hem bigîro qedrê ê zî ey biran,
yo dunya ra nêvecêno bêîman."

Şeyxê Besrî vato, "Zey kohê Uhud
zerdê ma bê, go di yew mewlûd de bid."

Fexrê Razî vato, "Weqta ronenê
nan, eger yew boro loqmeyke tenê,

pîzê de go nan biko cûş û tereb,
go biwazo tim 'efû, vaco e Reb,

ay ku ez werda gunehkar û 'efû,
wazena ê rê bi namey to 'efû."

Sirrê Seqtî vato, "Ca w' mewlûd tede
wanenê, yo cennet o, yê ha y' tede.

Çunkî qey hubbê hebîbê basefa,
ê yenê pêser, kenê zewq û sefa."

Ê zî vato yew hedîsêkew nefîs,
"Men ehebbenî huwe 'indî celîs."

Cennetê Firdewsî de hetta heta.
Bes nîyo? Hendî çi vacî ey feta!

Şeyx Cuneydîyyo celaluddînê ma
vato, hem M'erûfê Kerxî zî teba.

Hinkî nef'ê wendişê mewlûdê yê
ger bîyê vatiş, şinê vîst per, belê.

Qedrê yê ger ma bizanin ende bes.
Kafî yo ma rê heta axirnefes.

Hasilî ma kor ê, bêhedd û qîyas.
Ma çi zanê qedrê mewlûdî binas!

Belkî zano qedrê yê Rebbê Kerîm,
medhê yê loma di Qurano 'ezîm

kerdo, vato "Ya Muhemmed, ya Emîn!
Ente minnî rehmetun lî-l 'alemîn."

Wazenê ger ma xelassîya temam,
vatişê ma, es-selatu wes-selam.

Transkrîbe: Roşan Lezgîn

Beqal Hecî

Mistefa ŞAHÎN

Ez serra 1986 ra hetanî serra 2000î Dîyarbekir de bîya. Keyeyê mi semtê Şehîtlikî, kuçeyê 32. de bi. Nika no kuçe de her sêşeme bazar ronîyeno. O wext, mektebo ke ez tede xebitîyayêne nêzdîyê nê kuçeyî bi. Kuçe de di beqalî estbî. Nameyê beqalê nêzdîyê keyeyê mi ra vatêne Beqalîya Muxtarî. Mi nê nameyî ra hes nêkerdêne. Seba nê nameyî, dayîşgirewtişê mi uca ra çin bi. Mi lazimîya keyeyî beqal Hecî ra girotêne. Roje de çend rey ez beqalê Hecî de bîya.

Verê beqalî de çend kursî ronaye bîy. Her wext mêmanî ey estbîy. Hecî qîymet dayêne her kesî. Xo dabi heskerdiş. Hecî merdimêko zaf zî yaran bi. Kêmasîyê ey zî muşterî eware kerdêne ke çî zêde bidayêne rotiş. Ey karê xo rind zanayêne.

Roja şeme, bê mi şarê keyeyî bineyke herey wurişiştêne. Payîzî Dîyarbekir sey wisarî ravêreno. Ê rojanê rindan ra rojêk, seba çaya sibayî ez dikanê Hecî de mêmano bêdawet bîya. Hima mi nêvatbi rojê ti weş, Hecî qise bi qise ra pabestna, va:

- Rew mewurze. Wa cîranî nêvajê no senî bîyo malim. Hîna dewijîye ra nêfelitîyayo. Keyeyê înan sey wareyo bêwayîr, çend kekin o. Sey dîkan, hewnê xo de qut vîneno û vecîyeno teber. Wax wax! Ma nêzanê no malim zî şevgêrêk o.

Barêk yarenîya xo bi mi ard. Mi zî Hecî ra va:

- No pêro ez a. La ti çi yî?

Tede qiseya xo kerde rêz:

- Ez hewtay û panc serre ya. Hetanî mi Dîyarbekir de ca da xo, mi çi dî, çi nêdî! Dîyarbekir de, rewna nakokî mîyanê dewijan û bacarîyan de esta. Sûkijî dewijan ra zaf eciz bîy. Sûkijan gore, ê ke kuçan de şemate û gemarî virazenê, bêlome pêro dewij ê. Heme çîyê xirabî karê dewijan bî. Dewijî zî sey tutêko sucdar, destê xo pîzeyê xo ser o, girê dayêne û vileyê xo kerdêne çewt û vatêne "belê qirban". Bi raştî, rebenîya dewijan qet meperse! Çira hendêk sist bî? Gore mi, dewlete paşt dayêne sûkijan. Înanê ke xovero bidayêne, bi rojan qereqol de mendêne. Reyna nêeşkayêne

Foto: Weysel Aydenîz

bêrê sûke, înan rê qedexe bi. Sûkijî qayîl nêbîyêne.

Mi va:

- Hecî wina aseno ke nê merdimanê ke qayîl nêbenê ra yew zî ti yî. Ti vatêne se?

- Mi çîyêk nêvatene. Ez zerrîya xo de vajvajîyayêne. Bi mi mehuye, ez ê sistan ra yew a.

- Ti çi vajvajîyayêne?

- Eke dewleta ma bibîne, mi lepatêk bidayêne binê goşê şima ro, do serê şewdirî de roj senî apey ageyreno, dinya senî bena tarî û estare senî çuriskêno, şima do bidiyêne.

- Hecî ez bextî to de ya, bes o! Biney hedî pirode, do destê to bidejo.Ti pêro sûkijî qir kerdîy. Vindere!

Hecî şermaya û va:

- Temam, to heyfe xo mi ra girewt.

A hel-hele de îxtîyarêkê bînî goşdarîya ma kerdêne. Puşîya sûre sey şarpa girêdaybî. Nê rojanê verê payîzî de qaputêko giran piradaye bi. Binê şelwaran de lastîkê diryayeyî paykerde bî. Bi her halê xo nîşan dayêne ke şewa xirabe vîyarnaya. Mûrizêko tarî nîştbi rîyê ey ser. Nê îxtîyarê va:

- Ez Licê ra ya. Şand ra hetanî nêmeyê şewe, gule û topî ma ser ro varey. Jetêk ameyêne, o bîn şîyêne. Mi bê hemdê xo, tayê goşdarîya şima kerd. Ez xemgîn a. Vizêr nê kuçan de mecalîya ma çin bî. Ewro zî dewanê ma veşnenê. Helal bo şima rê, şima çi weş-weş huyenê.

Nê vatişanê îxtîyarî ser o Hecî va:

- Ti rast vanî. Polîsan emşo no kuçe de, çend merdimî berdîy, hûmara înan bellî nîya. Ez na laqaytîya xo îzeh bikerî. Mi waştbi ke moral bidî xoceyî. Keyeyê ey de kitabê kurdkî tepişîyay. Şewa bîne zîndan de bi. Seke to va, ez zî xemgîn a. Birîna destê şarî xidar û xorîn a. Eke no dej, laşê ma ra nêvejîyo, tamê fekê ma tim tal o. Bi çay û şeker şirîn nêbeno.

Qîrîye

Bedrîye TOPAÇ

Kuçe domanê xo bi dejî ano rîyê dinya. Yew cinî zerrîya xo merdimê ra peyser gêna. Herre binê betonî de seba şilîye destê xo akena. Darê seba eşqê darîstanî veşena. Aşme seba tanîya roştî rojî ver de sereyê xo kena çewt. Şaristan zî bi qîrîye şarê xo keno mird. Ez zî kuçeyo rut de seba qîrîya xo sîyaye girêdana. Ez destê xo nana çinayî ra beno adir û veşeno. Heyfê mi yew çenge de goştê xo roşeno û hêrsê mi xo ra remeno. No şaristan kesê bêqîrîye nêwazeno.

Wextên de qîrîya mi zî estbî. Belkî qet yew çîyê nêbî la awe kerdêne laser, koyî rijnayêne, tiram kerdêne, adirî roj viraştêne. Zîne kerdêne zerrî, Mem viraştêne.

Her cayê nê şaristanî dêsî bêzerrî, ez solix nêgena. Ez nîyadana, qîrîya mi çin a. Kamî nê dêsî viraştî? Kamî ber kerdo xo vîr ra? Kamî qîrîya mi berda? Nêno vîrê mi.

Şaristan mi tersneno, dêsê şaristanî mi tersnenê. Ber çin o. Ez bêleş a, ez bênasname ya. Yew qîrîya mi bibîyêne, mi solix girewtêne. Şilîye arde mi vîrî! Mi qîrîya xo eştbî awe ke teynayîya mi de vîndî nêbo, mîyanê awe de şiro azad bibo. Welat bo cayê mi tede estbo; çeke bo mi bisevekno, rayîr bo ciwîyayîşî bimusno mi. Labelê awe şaristan ra heredîya û pêro rindekî arê kerdî û şîye. Xo dima qet çîyê nêverda. Ez nika sey dizdê şilîye ke vore ra dilape-dilape şilîye tirnena, çimane xo de dana nimitiş. Wexto ke awe yena, kena dîyarî û çimanê xo ra vejena erzena verê linganê aye.

Ez awe rê ziwanê vîndîbîyayî ra eşqê xo rusnena ke vengê mi bihesno û peyser bêro. Kes qisaweta mi fam nêkeno, qisaweta mi qîrîye nîya, qisaweta mi aw a. Nê şaristanî de bê qîrîye ciwîyayiş merg o. Ez zî zana labelê seba awe merdene gêna xo çimî ver.

Awe ke ameye, dêsê nê şarîstanî rijîno û wisarî ra baweerîya mi zêdîyena. Awe ke ameye huyayîşê mi sereyê xo wedareno. Awe ke ameye kuçe domanê xo rê wayîr vejîno. Awe ke ame cinî zana ke zerrî nêdîyena bi her kesî. Awe ke ameye herre vînena ke şilîye teyna seba aye vorena. Awe ke ameye dare misena ke a bi xo darîstan a. Awe ke ameye aşme hîşyar bena ke zerrîya aye de rojî estê.

Awe do bêro. Awe do bêro bibo laşer...

"Ziwan-Kom û Newepel Kirmanckî rê Xizmet Kenê"

Şaîr û nuştoxê ma J. Îhsan Esparî derheqê komela ma **Ziwan-Kom** û rojnameyê ma **Newepel**î de va:"Ziwan-Kom komeleya verên a ke seba averberdiş û xurtkerdişê lehçeya kirmanckî ameya awankerdiş. Tena nê hetî ra bo zî na komele tevgera kulturê kurdkî de îstîsna ya û wayîrê qîymetêkê arizî ya. Helbet awankerdişê komele muhîm o. Labelê bi hawayêko sîstematîk karkerdiş hîna muhîm o.

Komele bi weşanayîşê rojnameyê Newepelî hîna vêşî bala merdimî ancena û bena balkêşe. Newepel, rast a zî weşangerîya kirmanckî de mîladêk o. Newepel di hewteyî de reyê vejîyeno. Bi form û muhtewaya xo wayîrê sewîyeyêk o, gelek baş o.

Şaîr-Nuştox J. Îhsan Espar

Mi hema bi baldarî rojname tehlîl nêkerdo la mi heme hîrê hûmarê rojnameyî dîyî. Ez vana qey rojname hetê mîzanpajî ra şêno bineyna baş bibo. Mavajî fotografî hîna zîyade bîy la nuşteyî hîna kilmek bîy. Hetê teknîkê viraştişê rîpelan ra zî bineyna sivik bo, baş beno.

Ez bi xo rast a zî wazena alîkarîya rojnameyî û komela Ziwan-Komî bika. Çunke nê her di dezgeyî zî xurtkerdiş û geşkerdişê lehçeya kirmanckî rê xizmet kenê.

Şima rê qewet bo."

Behrî Axa û Rexne

Enwer YILMAZ

Axayîya Behrî Axayî pîyê ey ra ci rê mendbî. Axayîya Behrî Axayî sembolîke bî. Pîyê ey xidar bîyo û dewijan ser o timûtim heqaret kerdo. Labelê Behrî merdimêko nerm bi. No semed ra dewijan ser o pîlîye û axayîye nêkerdêne. Sey dewijan ciwîyayêne. Labelê se bikerdêne zî nêşkayêne damara axayîye xu de bibirno. Behrî Axa neke tena dewijan ra, şarê xu heme ra hes kerdêne û tim azadîye ser o fikirîyayêne. Mabeynê ey û dewlete zî nê sedemî ra xerepnaye bi. Rocêk gerreyê ey beno. Eskerî şinê dewe, Behrî Axayî tepîşenê û anê erzenê hefs.

Wexto ke dekewt hefs, ame qawîşa sîyasîyan. Labelê Behrî Axayî qalkerdiş û ciwîyayîşê hevalan ra çîyê fehm nêkerdêne. Xu rê sey xu ciwîyayêne û qalî kerdêne. Ne ciwîyayîşê rêxistine zanayne ne zî sosyalîzm ra çîyêk fehm kerdêne. Dîsîplînê zerreyê hefsî ey rê zaf zor ameyêne. Saeta perwerdeyî de hewş de gêrayêne û saeta wendişê kitaban de zî kewtêne ra. Her kes ey ra ecêb mendêne.

Behrî Axayî qural û nîzam nêzanayne. Hevalî zî pabeyê kombîyayîşî vindertêne ke Behrî Axayî rexne bikerê. Çimkî uca heme kesî resayêne pê.

Rojêk kombîyayîş virazîya. Heme hevalî amey pêser û Behrî Axayî ra va, bê beşdar bibe. Behrî Axayî va, ez nêna, şima şêrê. Hevalan va, qayde wina yo, ganî ti zî bêrî. Ey va, no kombîyayîş semedê çî vîrazîyeno? Hevalan va, kombîyayîşê ma semedê "kişilik çözümlemesi" beno. Behrî Axayî va, kişîlixê ma de çi esto? La hevalan ey ra va, ganî ti bêrî mîyanê kome de cayê xu bîgêrî, ma xu rê suhbet kenê, tayê babetî estê, gerek ma ser o bivinderê.

Ameyî ronîştî û Behrî Axayî ra dest pêkerd. Hevalan o girewt mîyanê xu û yow bi yow o rexne kerd. Tabî Behrî Axa bi sûr. Ma vajî ke ciwîyayîşê ey de hevalan gore çi xeletî estbî, hevalan da rîyê ey ro û o rexne kerd.

Xulasa hevalan va, "yoldaş feodal alışkanlıklarını terk etmiyor, köylü sınıf eğilimleri taşıyor..." Yani, hogir xuyê xo yê feodalîye terk nêkeno, meylê sinifê dewijîye keno...

Behrî Axa zaf hêrs bi. Werişt va, lawo eyb o, şima mi rê komplo vîrazenê! Hevalan zî va, ma "eleştiri" û "özeleştiri yöntemi" şuxulnenê. Qaydeyê ma wina yo.

Behrî Axa nêame rayîr. Va, wilay yê şima qet "eleştirimeleştiri" nîya, fesadî û bawkê fesadî ya!

Kenan û Zerde

Mehmed SEYÎTALÎOGLU

Keyeyî ware de bîy. Dewar, pes, verekî, bizêkî, golikî, gawanî, golîkwanî, berxwanî, bizêwanî, şiwanî pêro têhet bîy.

Kenan û Zerde hevalê yewbînî yê. Timûtim têhet bîy. Bi aşman û serran pîya wext derbaz kerdêne. Heşarê yewbînî bîy. Zerrîya înan jubînî rê estbîy. Kay û kelebutê nê çîyan mîyan de yewbînî de benê eşkera. Gama ke ware de zaf manenê, no heskerdîşê înan xo çarneno beno eşq û meşqêde pîl.

Rojan ra rojê, wextê dewarê perojî beno nêzdî. Maya Kenanî ci ra vana:

- Kenan golîkî kotî yê? Wextê dewarê perojî amo. Saetêna mangeyî ênê, şo golikan bîya.

Kenan maya xo ra vano:

- Heya dayê. Ez şorî bîyarî.

Kenan rêça golikan çarneno ke golikî şîyê warê dewa Xarike. No ware kî warê înan ra hebê dûrî kuno. Kenan kî tayê wisonik beno. Xo rê xo de fikîrîno, vano "Ez se şorî golikan ê warî ra bîyarî?" Peyê cû qerar dano ci û vano, rayîra roştî a wa ke ez Zerde xo de berî. Labelê ez aye se qan bikerî. Bi nê vateyê mi senî bawerîya xo bîyaro? Xaftila xo rê xo de vano "Ha! fikrêde newe ame aqilê mi. Ez şorî nê fikrê xo Zerde ra vajî û aye qan bikerî."

Bi lerze şono leyê Zerde, ci ra vano:

- Zerdê ez ewro şîyo warê Xarike. Uja yew qantira çerçîyê geber bîya. Wayirî qantire caverdaya û uja ra şîyo. Barê aye kî pêro şuşe û tebax û tefûtalo bîn o. Bê ma pîya şîmê warê Xarike û xo rê tayê tefûtal bîyame.

Zerde bi Kenanî qan bena. Şona maya xo ra vana. A kî xo xo de vana, madem ke uja honde çî esto, ez şorî Sebre ra vajî. Sebre kêna Xase ya. Sebre waya Zerde ya pîl a. Sebre kî veyva xo ra vana. Bi no qeyde xebere ware ra bena vila û têde şarê warî pêhesîno. Kam ke na xebere pêhesîno, kuno re rayira warê Xarike. Şarê warî, rayira warê Xarike de sere nano jûbînî ser. Kunê teqala yewbînî û verba warê Xarike remenê. Qij û pîl, cinîk û cuyamêrd, zav-zeç têde ware ra vejîno. Ware beno tipûtal. Kenan û Zerde, virnîya têdîne xo resnenê warê Xarike. Kenan, şono goliganê xo vîneno û cêno ano. Zerde şona mîyane warî de şuse û tebaxan ra cêrena. Şenik wextî ra dime dewijî ênê resenê înan. Ê kî warî mîyan de şuşe û tebaxan ra cêrenê. Labelê tawa çîyê nêvînenê. Korpoşman gêrenê ya û şonê keyanê xo. Kenan kî, bi no qeyde goliganê xo cêno beno warê xo.

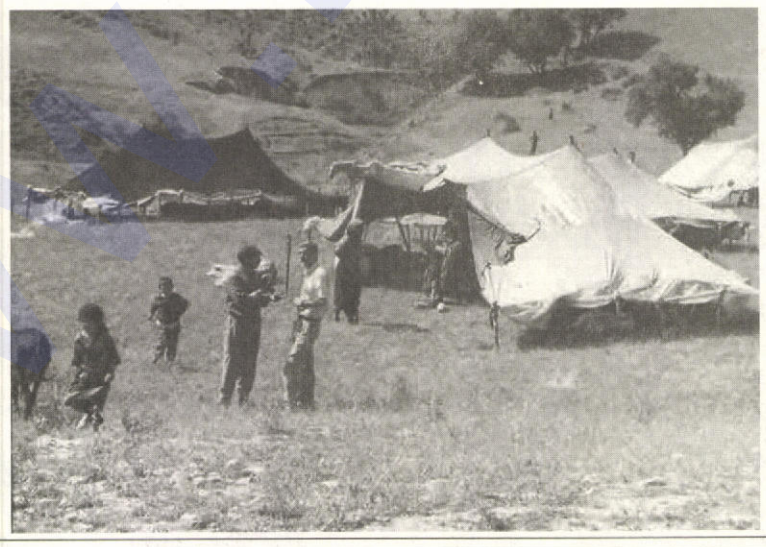

EVDALO

Elîyê QASIMÛN

Evdalo, veyşûneko
Tu r' çi zewac-keyneko
Evdalo, bêqîymeto
Perê tu çin î, geceko

Evdalo ax zertengo
Pîzê tu tim û tim veng o
In hesrêt çimûn derg o
Bin dêsûn tu r' bi tengo

Evdalo ti se kirî
Feqîrê ti kêrd pîrî
Her ca roşn tu r' bi tarî
Heyf Evdalê bêwaharî

Çewlîg, 2000

FIQRA

Gonî

Ap Husê Keyê Hesan nêweş kewtbi. Lajan û birayan xo kerd yew, Ap Hus girewt berd bi Dîyarbekir.

Xestexane de doktoran va, gonî lazim a.

Nat gêrayî, wet gêrayî. Axir ewnîyay ke tena gonîya Elîyê birayê Ap Husî bena. Lajan xebere daye Ap Husî va:

- Bawo, gonîya ma kesî to rê nêbena. Tena gonîya Dat Elî to rê bena.

Ap Husî senî ke eşnawit, sey hophopikî serê qaryolaya xestexaneyî de çindik da. Seke ti sole bierzê mîyanê adirî, bî şîq-şîqa Ap Husî, va:

- Ez bimrî zî, gonîya Elî nêdekena mîyanê gonîya xo. El ne zano heram çî yo ne zano helal çî yo! Gonîya Elî bikewo mîyanê gonîya mi, gonîya mi herimêna. Ez bêîman şina huzûrê Homayî...

Roşan LEZGÎN

rojnameyo kulturî yo 15 roje

NEWEPEL

01-15 gulane 2011 Hûmare: 4 Vaya / Fîyat: 1 TL

Dil, Sanat ve Kültür Derneği adına imtiyaz sahibi ve sorumlu yazı işleri müdürü: Bilal Zilan

Yayın Kurulu: Sait Aydoğmuş, Ahmet Kasımoğlu, Neymetullah Gündüz, Hasan Çakır

Editörler: Roşan Lezgin, Bilal Zilan

Redaktör: Roşan Lezgin

Adres: Lise cd. 2.sk. Adalet apt. No:3 Yenişehir / Diyarbakır
Tel: (0 412) 223 03 69
newepel@hotmail.com
Baskı: Furkan Matbaası, Lise cd. Yenişehir / Diyarbakır

NAMEYÊ VILAN

Amadekar: Ehmedê Dirihî

gula heşî, gula royî, gulbizin, gulinge, heşvile, sagule, savile, vila heşî, vilheşike

Kurmancî: gula hirçê
Soranî: gulhirç, şeqayiq, xaçdarik
Goranî: pencegiya, taqegul
Tirkî: ayı gülü, eşek gülü, şakayık
Latinî: Paeonia mascula

NAMEYÊ HEYWANAN

Amedekar: Roşan Lezgîn

estor (n) bergîr (n)

estore (m), mayîne (m)

cana (m) cane (n)

Not: Nameyê makî (bi tirkî: dişil) bi (m), nameyê nêrî (bi tirkî: eril) bi (n) îşaret bîyê.

Grûba Xebate ya Vateyî Komela Ma Zîyaret Kerde

Grûba Xebate ya Vateyî roja 23.04.2011 de komela ma Ziwan-Komî zîyaret kerde. Îdarekaranê komele ra Bîlal Zîlan, Ehmedê Dirihî, Hesen Çakir û Roşan Lezgînî xêrameyîşê endamanê grûbe kerd.

Serekê komele Bîlal Zîlanî derheqê xebatanê komele de, bitaybetî zî derheqê rojnameyê ma NEWEPELî de malumatî day endamanê grûbe. Heme endaman seba awanbîyayîşê komele û vetişê rojnameyî de keyfweşîya xo îfade kerd.

VOA News bi Kurdkî Weşane Kena

Radyoyê Ajansa Vengê Amerîka **VOA News** tora înternetî ser o bi kurdkî (kurmanckî û soranckî) weşane keno.

Radyoyê Vengê Amerîka beşê kurdkî adresa www.voanews.com/kurdi/news/ de bi lehçeya kurmanckî û soranckî hem sey metn hem zî bi veng û vîdeo xeberan weşaneno.

Ajansa Vengê Amerîka ajansêka mîyanneteweyî ya enformasyonî ya. Girêdayeyê hukmatê federalî yê Amerîka serra 1942 de awan bîya. Na janse mîyanê hewteyêk de seba 125 welatan 1500 saetî xeberan weşanena.

Beşê kurdkî yê ajansa vengê Amerîka badê şerê Kendawî roja 25 nîsane 1992 de awan bîyo. Beşê kurdkî yew roje de hîrê saetî xeberan, malumatan û babetanê cîya-cîya yê bînan de weşane keno. Nika 21 karkerî û 9 hebî zî muxabîrî seba beşê kurdkî xebitênê.

Kurmanc û soranî zerrî ra wayîrîye ro lehçeya xo kenê. Bi hezaran kadroyê nê her di lehçeyan estê. Coka dewletê xerîbî qîymet danê nê her di lehçeyanê kurdkî. Nufusê ma kirdan (zazayan) çar mîlyonî ra vêşêr o. Labelê seba ke ma wayîrîye ro lehçeya xo nêkenê, vengê ma çin o.

Adresa Ajansa Vengê Amerîka Beşê Kurdkî wina ya:

VOA Kurdish Service
330 Independence Avenue, SW
Room # 2300
Washington, DC 20237
USA
Telefon : 1-(202) 205 99 42
Faks : 1-(202) 203 48 76
E-mail : kurdish@voanews.com

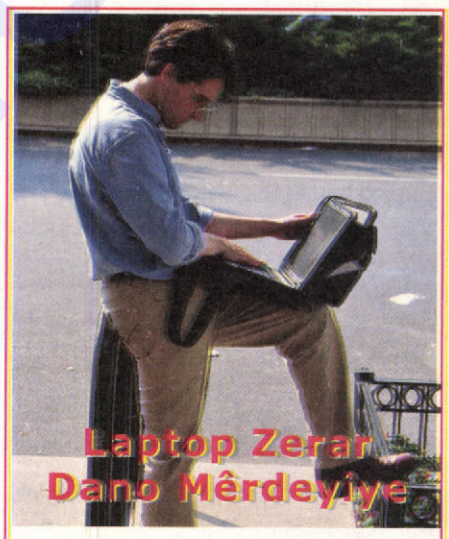

Laptop Zerar Dano Mêrdeyîye

Goreyê cigêrayîşanê ke unîversîteya New Yorkî ya DYA kerdê, eke camêrdî yew saete ra vêşêr komputera laptopî bişuxulnê, spermê camêrdîye kêmîyenê. Pisporî vanê, 15 deqayan ra vêşêr laptopî meşuxulnê.

Keyepelê Kirdkî (Zazakî)
www.zazaki.net
www.vateinfo.com
www.colig.org
www.dersiminfo.com
www.kirdki.com
www.kirmancki.com

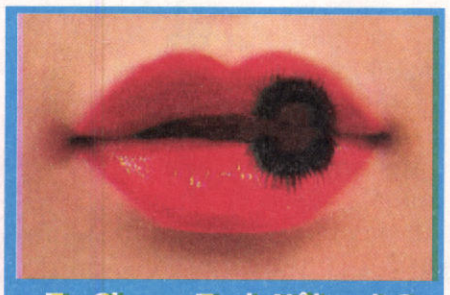

To Cixara Terk Nêkerda?

Verî seba terkkerdişê cixara, xo amade bike. Qerar bide û mevaje terkerdiş zehmet o. Xo ra bawer be ke ti zaf asan şênî cixara terk bikî.

Çiqas zerarê cixara esto hemîne yew bi yew tesbît bike û hertim hişê xo de tekrar bike. Xo ra hes bike û bawer be ke cixara dostê to nîya, dişmenê to ya. Bîyare vîrê xo ke ti bi antişê cixara çiqas dorûverê xo narehet kenî.